

Designing a problem - based curriculum pattern in preschool period

Halimeh Mirarab Razy

PhD student , Islamic Azad University ,
azadshahr, Iran

Hossein Fakoori Hjiyar*

Assistant Professor Islamic Azad University
, azadshahr, Iran

Kazem Shariatnia

Assistant Professor Islamic Azad University
, azadshahr, Iran

Abstract

the purpose of this study was to design a model for curriculum development in Preschool (4-6 age) period. in this regard , the present study was applied in terms of purpose and in terms of data collection , phenomenological approach was used and semi - structured interviews were used to identify the most important components of non - structured curriculum elements. Data collection method was phenomenological approach and semi-structured interviews were used to identify the most important components of Model. The statistical population were specialists in the field of Preschool education. In order to analyze the findings, open, axial and selective coding was used. In order to determine the validity and reliability of the findings, the survey of colleagues and a number of questionnaires were used for validation. The obtained results were analyzed using van Manen method. The results showed that in the field of goal, 17 component, in the field of content 14 component, in the field of teaching 10 component, in the field of evaluation 7 component, in the field of place 18 component and in the field of time 10 component and totally 76 component realized

Keywords: Pattern design, problem-oriented curriculum, objectives, content, learning methods

* Corresponding Author: dr_fakoori@yahoo.com

How to Cite: Mirarab Razy, H., Shariatnia, K., Fakoori Hjiyar, H., & Bayani, A. (2021). Designing a problem - based curriculum pattern in preschool period. *Educational Psychology*, 17(62), 7-30. doi: 10.22054/jep.2022.64275.3506

طراحی الگوی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی

دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر،

ایران

حلیمه میرعرب رضی

استادیار علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران

حسین فکوری حاجی یار*

استادیار علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر،

ایران

کاظم شریعت نیا

چکیده

پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی (کودکان ۴ تا ۶ سال) انجام شده است. از نظر شیوه گردآوری داده‌ها روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی بوده است. جامعه آماری خبرگان حوزه پیش دبستانی بوده‌اند که نمونه‌ای متشکل از ۱۰ نفر از این افراد به شیوه‌ی نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. برای شناسایی مهم‌ترین مؤلفه‌های تشکیل دهنده عناصر برنامه درسی مسئله محور از ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل یافته‌ها از شیوه کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد و به منظور تعیین روایی و پایایی یافته‌ها از شیوه تایید همکاران تحقیق و چند جانبه‌نگری برای تایید اعتبار بهره گرفته شد. نتایج بدست آمده با استفاده از الگوی ون منن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد در حوزه اهداف برنامه درسی مسئله محور (۱۷ مؤلفه)، در حوزه محتوا (۱۴ مؤلفه)، در حوزه روش‌های یاددهی - یادگیری (۱۰ مؤلفه)، در حوزه روش‌های ارزشیابی (۷ مؤلفه)، در حوزه مکان (۱۸ مؤلفه) و در حوزه زمان نیز (۱۰ مؤلفه) و مجموعاً ۷۶ مؤلفه به عنوان مؤلفه‌های تشکیل دهنده عناصر برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستان شناسایی شدند.

کلیدواژه‌ها: طراحی الگو، برنامه درسی مسئله محور، اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی -

یادگیری

مقدمه

یادگیری مسئله محور، روشی آموزشی است مبتنی بر پارادایم حل مساله که در آن از مسائل بدون ساختار و پیچیده به عنوان ابزاری برای ایجاد انگیزش در یادگیری استفاده می شود. در این روش همه فعالیت‌های یادگیری بر روی مسائل واقعی که دانش آموزان در زندگی با آن مواجه می شوند، متمرکز می شود. روش حل مسئله در حقیقت کودک را به نوعی برای زندگی آماده می سازد. در اغلب کشورهای جهان پروژه های وسیعی برای نوسازی برنامه های مدارس و انطباق آن ها با دگرگونی هایی که در علوم، تکنولوژی و سازمان اجتماعی به وقوع می پیوندد، طراحی و اجرا می گردد (مفیدی، ۱۳۸۹). از دیدگاه مریان و معلمان، برنامه درسی برای اینکه بتواند دانش آموزان را به شکل عملی در فرآیندهای بررسی مسائل پیچیده، مهم و مرتبط با یادگیری و زندگیشان درگیر کند بهتر است مسئله محور باشد. مسئله محور کردن برنامه های درسی و روش های آموزشی، علاوه بر برخوردار بودن از پشتوانه نظری، در سازگار کردن منابع یادگیرنده، اجتماع و موضوع های درسی، دارای مزیت هایی است؛ از جمله ایجاد انگیزه درونی برای یادگیری، معنادار بودن و پایداری دانش، تفکر منطقی، تحقق اهداف یادگیری و انتقال یادگیری بهتر، در حالی که در برنامه های درسی سنتی به این امر مهم پرداخته نمی شود (کریدل، ۲۰۱۰). بنا به تعریف، زمانی که یادگیرنده با موقعیتی روبه رو شود که نتواند با استفاده از اطلاعات و مهارت هایی که در آن لحظه در اختیار دارد، به آن موقعیت سریعاً پاسخ درست بدهد یا وقتی که هدفی دارد و هنوز راه رسیدن به آن را نیافته، می گویند که وی با یک مسئله روبه رو است (سیف، ۱۳۹۵). مسئله یک مفهوم مبهم و دشوار است. آنچه در مسئله مهم قلمداد می شود، این است که مسئله سؤالی است که باید کشف و به بحث گذاشته شود و درباره آن فکر شود. مسئله یک مشکل دلخواه و جالب است که باید حل شود (یاووز و همکاران، ۲۰۱۰). یک مسئله دارای موقعیت شروع (توصیفی از شرایط موجود)، موقعیت هدف (توصیفی از شرایط مطلوب) و مجموعه ای از عملکردها، اصول یا روش هایی برای گذر از یک موقعیت به موقعیت دیگر است (آقازاده، ۱۳۹۵). انتخاب مسئله های مناسب، شرایط مناسب را برای دانش آموزان فراهم می کند تا آن ها درگیر فرایند معنادار حل مسئله شوند. این بدان معناست که مسئله باید بازپاسخ باشد؛ یعنی شیوه های متنوع حل و پاسخ های چندگانه را ارائه کند، به مفاهیم مهم

برنامه درسی مربوطه اشاره کند، دانش‌آموزان را جذب کرده و به چالش بکشاند و با یادگیری قبلی دانش‌آموزان مرتبط باشد (مکینتاش و جرت^۱، ترجمه گیلک و گویا، ۱۳۸۵). دوره پیش دبستانی اولین و مهم‌ترین دوره زندگی آدمی و دوره‌ای شاخص برای توسعه مهارت‌های بنیادی و حرکتی است (مفیدی، ۱۳۹۳). در این دوره کودک نقش فعالی در ساختار یادگیری و فهمیدن دارد و دانشی که در این دوران به دست می‌آورد بسیار مهم و تعیین‌کننده است. متخصصان معتقدند هدف برنامه درسی در دوره‌های پیش از دبستان باید ارتقاء دانش، بینش و مهارت‌های نوآموزان در ارتباط با زندگی واقعی باشد، زیرا آموزش و پرورش برای پویایی و بالندگی باید مدرسه را به دنیای واقعی پیوند زند. فقدان ارتباط محتوای درسی با زندگی و محیط خارج از مدرسه یکی از دلایل خروج نابهنگام بچه‌ها از مدرسه و کاهش علاقه تحصیلی و رغبت یادگیری در آن‌ها است (احمدزاده و صالحی، ۲۰۱۶). کودکان پیش دبستانی می‌توانند از محتوای علمی و مهارت‌های استدلال برای حل مشکلات ساده و فرضی مربوط به دنیای جسمی و بیولوژیکی خود استفاده کنند (فوزارو و اسمیت^۲، ۲۰۱۸). طبق تحقیقات انجام شده در ایران، دوره پیش دبستانی تأثیرات مثبتی بر رشد و سازگاری کودکان دارد (محمودی، ناصح، صالحی و تیزدست، ۱۳۹۵ به نقل از واحدی، قلتاش و چرخ‌آبی، ۱۳۹۸). با توجه به اینکه مقدار قابل توجهی از یادگیری در سنین پایین اتفاق می‌افتد (هیتز، ۲۰۰۵)، آموزش صحیح و موثر در این دوره باعث موفقیت در دوره‌های بعد خواهد شد (روسکوس^۳، ۲۰۰۹). هنگامی که کودکان دوره پیش دبستانی را شروع می‌کنند، مشتاق‌اند تا چیزهای جدیدی بیاموزند. کوشش‌ها و تحقیقات فراوان دانشمندان معروفی مانند روسو، پستالوزی، مونتسوری، دیویی، پیازده و فروبل، الگوهای آموزشی رجیو امیلیا، بانک استریت، والدورف، اسکوپ نیز موید این مطلب هستند که تجربه‌های سال‌های اولیه در چگونگی تشکیل شخصیت و کمال‌نهایی بی‌نهایت تأثیرگذار است. در اغلب کشورهای جهان پروژه‌های وسیعی برای نوسازی برنامه‌های مدارس و انطباق آن‌ها با دگرگونی‌هایی که در علوم، تکنولوژی و سازمان اجتماعی به وقوع می‌پیوندد، طراحی و اجرا می‌گردد (مفیدی، ۱۳۸۹).

2. Macintosh & Jarret

1. Smith

3. Roskus

جنبه شناختی و توانایی حل مساله یکی از ویژگی های مورد توجه در دنیای کودکان می باشد. بنا به اعتقاد بسیاری از صاحب نظران و همینطور نتایج تحقیقات (آوس و همکاران، ۲۰۰۴؛ بارنت و همکاران، ۲۰۰۸؛ براون و همکاران، ۲۰۱۳) دوره پیش از دبستان کمبودهایی در برنامه های درسی مساله محور منطبق با ویژگی های ذاتی کودکان دارد. امروزه سنجش وضعیت آموزش و پرورش در دوره پیش دبستان در ایران نشان می دهد که برنامه های درسی این دوره عموماً نه کودک محور هستند و نه لزوماً به رشد همه جانبه کودک می انجامد. تبادل نظر با اداره کنندگان، دست اندرکاران، معلمان و کارکنان برنامه های آموزشی در دوره پیش دبستان نشان می دهد که ابهامات بسیاری در اهداف و روش شناسی این دوره از آموزش ها وجود دارد. مقارن با تغییر و تحولات سریع در جوامع، استانداردها و تقاضاهای محیطی دستخوش تغییر و تحول شده و مسائل و مشکلات انسان ها نیز پیچیده تر شده است. به این شکل حل بسیاری از مسائل، مستلزم به کارگیری سطوح بالای تفکر است (کسمایی، ۱۳۸۷، به نقل از صبوری، عباسی و گرامی پور، ۱۳۹۴). جرج پولیا^۱ معتقد است که از اوایل کودکی و دبستان باید روش حل مسئله را به کودکان یاد داد (آفازاده و احدیان، ۱۳۷۷، به نقل از صبوری، ۱۳۹۴).

پژوهش های قبلی بر لزوم به کارگیری تعلیم و تربیت مسئله محور در سال های اولیه برای افزایش اثربخشی ارتباط بین فردی و توانش حل مسئله کودکان پیش دبستانی تأکید کرده اند. آنها به بررسی اثربخشی آموزش حل مسئله بین فردی معلم محور بر بهبود توانش حل مسئله در کودکان پیش دبستانی پرداخته اند (شکوهی یکتا و همکاران ۱۳۹۵).

سیف (۱۳۹۵) بیان کرد حل مسئله به عنوان یک فعالیت عالی ذهنی، نوعی یادگیری است که در آن تعریف و شرایط یادگیری مصداق پیدا می کند، زیرا وقتی دانش آموز بتواند مسئله ای را حل کند که قبلاً از حل آن مسئله عاجز بوده است، در توان او تغییراتی حاصل شده و در نتیجه یادگیری صورت گرفته است. این گونه تغییر در رفتار یادگیرنده که در اثر حل مسئله ایجاد می شود، خیلی پایدارتر از تغییراتی است که در اثر یادگیری های ساده تر رخ می دهند. عالی (۱۳۹۷) یک فراتحلیل را بر مبنای چه موقع یادگیری مسئله محور اثربخش تر است انجام داد. وی معتقد است یادگیری مسئله محور یک روش آموزشی فعال و سازنده گرا در نظام آموزشی است که توجه پژوهشگران را در چند دهه اخیر به خود جلب کرده و تاکنون مطالعات زیادی به منظور ارزیابی اثربخشی آن انجام گرفته است و نتایج

1. George Polia

متنوعی را گزارش کرده‌اند. این فراتحلیل برای دست‌یابی به یک نتیجه‌گیری کلی درباره میزان و شرایط اثربخشی یادگیری مسئله محور اجرا شده است. فیروزی و همکاران (۱۳۹۷) تحقیقی را بر مبنای بررسی اثربخشی الگوی مسئله محوری دیوید مریل در آموزش روش تحقیق در مامایی انجام دادند. نتایج پژوهش به طور کلی حاکی از بهبود آموزش روش تحقیق در رشته‌ی مامایی در سه زمینه‌ی نگرش رضایت و یادگیری فراگیران بر اثر کاربست الگوی اصول اولیه‌ی آموزش از دیوید مریل می‌باشد.

ابراهیم پور، نادری و سیف نراقی (۱۳۹۷) به شناسایی و بررسی ویژگی‌های مطلوب عناصر برنامه‌ی درسی برای نیل به پرورش مهارت‌های حل مسئله در درس مطالعات اجتماعی برای دوره‌ی ابتدایی تحصیلی پرداختند. یافته‌های پژوهش بیانگر این بود که برنامه‌ی درسی موردنظر شامل یک مضمون فراگیر، ۹ مضمون سازمان‌دهنده و ۴۶ مضمون پایه بود: ۱. هدف‌ها: رشد عقلانی، پرورش مهارت‌های فرآیندی و توانمندی‌های عاطفی، تقویت مهارت‌های اساسی یادگیری، تربیت اخلاقی و شهروند مطلوب، پرورش توانایی یادگیری خودراهبری؛ ۲. محتوا: فعالیت محور، منطقی و صریح بودن؛ ۳. مواد و منابع آموزشی: ارتباط با موضوع یادگیری، پوشش دادن موضوع یادگیری، تناسب با هدف‌های برنامه‌ی درسی، تناسب با ویژگی‌ها، نیازها و علایق دانش‌آموزان؛ ۴. راهبردهای یاددهی-یادگیری: تعاملی، کاربردی، اکتشافی و کاوشگرانه بودن؛ ۵. فعالیت‌های یادگیری: ارتباط با هدف‌های برنامه‌ی درسی، پرورش مهارت‌های سطوح بالا، ترغیب یادگیرنده به فعالیت گروهی؛ ۶. محیط یادگیری: رعایت ویژگی‌های فضایی - کالبدی و روانی - عاطفی؛ ۷. نقش یادگیرنده: فعال، اجتماعی و خلاق بودن؛ ۸. نقش معلم: راهنما، مشاور و تسهیل‌گر یادگیری ۹. ارزشیابی: منطقی و مبتنی بودن بر شواهد. قاضی اردکانی و همکاران (۱۳۹۶) به این نتیجه رسیدند که برنامه درسی مطالعات اجتماعی به منظور پرورش تفکر و خلاقیت در دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی باید پژوهش محور باشد که این امر نیازمند آن است که اهداف و محتوای این برنامه درسی از ویژگی‌هایی همچون حل مسئله، تفکر انتقادی، کنجکاوی، فعالیت محور بودن، خودرهبری و خلاقیت برخوردار باشد و از روش‌های تدریس (روش مسئله محوری، کاوش‌گری، اکتشافی، بحث گروهی، ایفای نقش، بدیعه‌پردازی، بارش مغزی و روش مشارکتی و روش‌های ارزشیابی (ارزشیابی مداوم، خودارزیابی، بحث آزاد، هدف آزاد، پوشه کار، ارزشیابی گروهی و فردی، بازخورد دوره‌ای، ارائه گزارش و همتایان

سنجی) بهره گیرد. برقی و همکاران (۱۳۹۳) تحقیقی را بر مبنای طراحی و اعتباریابی الگوی مطلوب برنامه درسی مسئله محور در دانشگاه‌های الکترونیکی، مطالعه ترکیبی انجام دادند. تعداد عناصر در برنامه درسی الکترونیکی مسئله محور را می‌توان در ۱۱۴ زیر مقوله و ۱۲ مقوله محوری طبقه‌بندی کرد. به غیر از ۴ شاخص که از نظر متخصصان دارای اهمیت متوسط به پایین تشخیص داده شده بقیه شاخص‌ها به میزان زیاد و خیلی زیاد در الگوی مطلوب برنامه درسی مسئله محور اهمیت داشتند. الگوی مطلوب برنامه درسی مسئله محور برای مراکز یادگیری الکترونیکی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران از عناصر دوازده‌گانه شامل اهداف، محیط، ابزار و زیرساخت، یاددهنده، یادگیرنده، روش‌های یادگیری، فضا (محیط)، زمان، مبانی، ساختار، ارزشیابی و راهبرد تشکیل می‌شود.

بابایی (۱۳۹۳) به بررسی نقش آموزش مبتنی بر بازی‌های هدایت شده (فردی و گروهی) بر خلاقیت و مهارت حل مسئله کودکان پیش دبستانی پرداخته است. دل انگیزان و همکاران (۱۳۹۲) تحقیقی را بر مبنای مزایا و معایب رویکرد یادگیری مسئله محور در مقایسه با برنامه‌های درسی سنتی از دیدگاه مربیان مراکز فنی و حرفه‌ای استان کرمانشاه انجام دادند. هدف از این پژوهش، بررسی دیدگاه‌های ۸۷ نفر از مربیان مراکز فنی و حرفه‌ای استان کرمانشاه در راستای طرح اجرا شده دوره‌های مهارتی مهندسان فردا مبتنی بر رویکرد یادگیری مسئله محور در مقایسه با برنامه‌های درسی سنتی بود.

پژوهش‌های تجربی بسیاری در مورد کاربرد روش مسئله محوری در دوره‌های آموزشی متوسطه و عالی شناسایی شد. اما پژوهش‌های زیادی در خصوص رویکرد برنامه درسی مسئله محور در دوره‌های آموزشی پیش از دبستان وجود ندارد. گامسن^۱، ۱۹۸۷؛ رمسدن، ۱۹۸۲؛ نواک^۲، ۱۹۸۹؛ جانسون و جانسون^۳، ۱۹۸۲؛ جانسون و اسمیت^۴، ۱۹۹۱؛ براون و پندلبری^۵، ۱۹۹۲؛ وودز ۱۹۹۶ در سال‌های گذشته در تبیین اهمیت و ضرورت آموزش و پرورش پیش دبستان مطالعاتی را انجام دادند که نتایج آن‌ها تایید اثر مثبت مسئله محوری در نتایج و اثربخشی یادگیری شادگردان بوده است (تورانی و آقازاده، ۱۳۸۵).

1. Gamson
2. Nevac
3. Johnson & Jasonon
4. Esmit
5. Brown & Pendlebury

از مطالعات دیگر در این حوزه می‌توان به پژوهش‌های کورتلا و جلاویس^۱ (۲۰۰۳)، رینولدز و هانکوک^۲ (۲۰۱۰)، پنل و میلز^۳ (۲۰۰۹) اشاره کرد. انگانگ و همکاران^۴ (۲۰۱۴) به این نتیجه دست یافته‌اند که در عصر جدید از فناوری اطلاعات، مهارت‌های تفکر و حل مسئله برای ایجاد جامعه‌ای مدرن و مترقی حیاتی است. از این رو، در برنامه درسی مدارس مالی مالزی در دوره ابتدایی و متوسطه به مهارت‌های تفکر اهمیت داده می‌شود؛ زیرا مهارت‌های تفکر و حل مسئله، پیامدهای یادگیری مختلفی همچون توانمندسازی فراگیران به حل مسائل ساده، تصمیم‌گیری و ابراز خود به صورت خلاقانه را به همراه دارند. کورتلا و جلاویس (۲۰۰۳) آموزش مسئله محور را برای کودکان به کار بردند. نتایج به کارگیری این مدل، حاکی از افزایش اثربخشی آموزش بود. فیردوس^۵ (۲۰۰۴) در پژوهشی به رویکرد رجیو امیلیا و یادگیری مبتنی بر حل مسئله اشاره کردند و نتایج نشان داد رویکرد رجیو امیلیا در آموزش پیش دبستان با یادگیری حل مسئله امکان پذیر است (سلطانی و اوبالاسی، ۱۳۹۴). رینولدز و هانکوک (۲۰۱۰) در پژوهشی به مقایسه اثربخشی روش یادگیری مسئله محور در قیاس با روش سخنرانی محور در میان کودکان پرداختند. متغیرهای وابسته در این پژوهش پیشرفت تحصیلی، مهارت حل مسئله و نگرش کودکان نسبت به دوره بود. نتایج این پژوهش نشان داد که کودکان گروه مسئله محور در هر سه متغیر وابسته میانگین بیشتری را نسبت به کودکان گروه سخنرانی محور کسب نموده‌اند و تمامی این تفاوت‌ها از نظر آماری معنادار بود. اکینوگلو و تاندوگان^۶ (۲۰۰۶) تاثیر یادگیری مسئله محور بر پیشرفت تحصیلی، نگرش و یادگیری مفهوم را در آموزش علوم از طریق مقایسه آن با گروه که این درس به شیوه آموزش سنتی برای آن‌ها اجرا می‌گردید، مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش نیز نمایان نمود که یادگیری مسئله محور به‌طور مثبتی بر پیشرفت تحصیلی و نگرش آن‌ها به درس علوم تاثیر دارد. همچنین آن‌ها دریافتند که کاربرد یادگیری مسئله محور بر توسعه مفهومی دانش آموزان تاثیر مثبت دارد و بدفهمی را در پایین‌ترین سطح نگه می‌دارد. در مطالعه‌ای دیگر مکین^۷ (۲۰۰۳) آموزش مسئله محور را در طراحی برنامه‌های آموزشی

6. Cortella & Jlaviv

7. Reynolds & Hancock

8. Panel & Mills

9. Angang et al

1. Ferdows

6. Ekinoglu & Tandogan

7. McLean

در کتابخانه‌های دانشگاهی مورد بررسی قرار داد. نتایج ارزیابی دوره نشانگر این بود که اکثر فراگیران معتقد بودند که مهارت‌های حل مسئله آن‌ها بهبود یافته است و اطلاعات جدید و مهارت‌های حل مسئله را یاد گرفته‌اند که می‌توانند برای تجارب دیگر به کار ببرند. ضمن اینکه بهتر از قبل قادرند اطلاعات را بیابند و انتخاب و ارزیابی کنند (کرمی، ۱۳۸۹). مور^۱ (۲۰۰۹)، در پژوهشی فراتحلیلی به این یافته‌ها رسید: روش حل مسئله، برخلاف روش اکتشافی، بیشتر بر فرایند بررسی مسئله تأکید دارد تا به دست آوردن یک راه حل صحیح. به عبارت دیگر، یادگیری مسئله محور یا یادگیری پژوهشی الگویی است برای بررسی مسئله‌ها و راه حل‌ها که مراحل الگوریتمی و تکرارشونده را شامل می‌شود. مراحل مانند تعریف مسئله، بارش فکری، جست‌وجو و تولید ایده‌ها، مشخص کردن معیار و تعیین محدودیت‌ها، بررسی احتمالات، انتخاب یک روش، توسعه یک طرح پیشنهادی، ساخت یک مدل یا نمونه آزمایش و در نهایت آزمودن و ارزشیابی.

مسئله ای که در این مطالعه باید مورد توجه قرار گیرد این است که چگونه می‌توان برنامه های مبتنی بر مسئله را از دوره پیش دبستانی که یک دوره زیربنایی است در برنامه های درسی گنجانند بنابراین با توجه به مبانی نظری موجود و نتایج تحقیقات در خصوص اثربخشی آموزش به شیوه مساله محوری در دوره پیش دبستانی و اهمیت آموختن مهارت های حل مسئله به ویژه از سنین پیش دبستانی؛ پژوهش حاضر به طراحی الگوی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی پرداخته است.

روش

تحقیق حاضر یک پژوهش کاربردی، از نوع تحقیق کیفی است. انتخاب روش پژوهش بنا بر ماهیت مسئله پژوهش از جنبه‌های هستی شناسی و معرفت شناسی انجام می‌شود (گوبا و لینکلن^۲، ۱۹۹۴، در دنزین و لینکلن، ۲۰۰۵). مهم ترین بخش پژوهش حاضر طراحی الگو است. برای طراحی الگو در یک موقعیت یا بافت جدید به منظور دستیابی به واقعیت‌ها و اطلاعات مورد نظر می‌توان از روش کیفی پدیدارشناسی استفاده نمود. مطالعات پدیدارشناسی عموماً با ادراک یا مفاهیم، نگرش و عقاید و احساسات و عواطف افراد سروکار دارد. در این رویکرد، با استفاده از مصاحبه یا محصولات فرهنگی یا آنچه نویسنده

4. Moore

2. Guba & Lincoln

طراحی می‌کند (مانند فیلم، عکس و غیره)، می‌توان تجارب افراد از پدیده‌های ویژه را استخراج کرد. برای مثال از مهاجرین، ورزشکاران یا رهبران استفاده می‌شود تا توصیفی از تجارب، تغییر مکان، پیروزی و قدرت حاصل شود. بنابراین افراد در اجرای مطالعات پدیدارشناسی در مرکز توجه هستند، اما باید توجه داشت که توصیف آن‌ها از تجارب شخصی‌شان حایز اهمیت است و نه خود آن‌ها (الری^۱، ۲۰۰۴). پدیدارشناسی این امکان را فراهم می‌آورد که سؤال کنیم چه شرایطی را می‌توان برای ایجاد و گسترش موقعیت‌های یادگیری جدید تعیین کرد؟ چه نوع تربیتی در عرضه مطالب درسی به کار رود یا به نحوی بازسازی شود که یکموقعیت نامعین به صورت بهتری صورت پذیرد؟ بنابراین در این پژوهش از روش پدیدارشناسی استفاده شده است. پدیدارشناسی یک روش پژوهش کیفی است که توسط فیلسوف معروف آلمانی هوسرل شکل منسجمی گرفت و سپس توسط متفکرانی چون هایدگر، سارتر و مرلوپونتی تکامل یافت. پدیدار (پدیده) اغلب با واژه (تجربه) یکسان تلقی می‌شود. به نظر هوسرل (میلر و برور، ۲۰۰۳، به نقل از اعرابی و بودلایی، ۱۳۹۰) پدیدارشناسی توصیف، اکتشاف و تجزیه و تحلیل پدیدارها است (بیانی، ۱۳۹۴). روش پدیدارشناسی در این پژوهش کمک می‌کند، پدیده برنامه درسی مسئله محور با استفاده از تجربیات زیسته اشخاصی که می‌توانند بیشترین اطلاعات را به محقق بدهند، مورد بررسی قرار گیرد. جامعه آماری شامل کلیه صاحب‌نظران، مربیان پیش دبستانی و کارشناسانی می‌باشند که خود تجربه کار با کودکان را دارند و ۱۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی گلوله برفی و هدفمند به عنوان نمونه انتخاب شدند. در رویکرد پدیدارشناسانه تعداد افرادی که باید در پژوهش سهمیم باشند، متفاوت و تحت تاثیر ماهیت پژوهش است (نیوسام^۲ و همکاران، ۲۰۱۴، به نقل از بیانی، ۱۳۹۴) و کراسول (۲۰۱۳)؛ ۸ تا ۱۰ نفر را پیشنهاد کرده است. کلیمان (۲۰۰۴) به نقل از بیانی (۱۳۹۴)، نمونه‌گیری گلوله برفی و هدفمند را برای پژوهش‌های پدیدارشناسی توصیه کرده است. ساختار نمونه بر اساس اصول نمونه‌گیری نظری که عمدتاً مبتنی بر استراتژی نمونه‌گیری تدریجی است، پیش رفت. نمونه قدم به قدم و در حین جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل آن‌ها گردآوری شده و آن را با افزودن ابعاد جدیدی یا حذف وجوه یا میدان‌های خاصی تکمیل کرده‌ایم. به این ترتیب تصمیم‌گیری درباره انتخاب و کنار هم قرار دادن اطلاعات تجربی طی فرآیند گردآوری و تفسیر داده‌ها انجام گرفته است. «مورس» چند

1. O'leary

2. Newsome

معیار عام برای "منابع اطلاعاتی خوب" تعریف کرده است که مقاله حاضر این معیارها را در انتخاب نمونه مورد توجه قرار داده است. این معیارها عبارتند از اینکه: "آن‌ها باید واجد دانش و تجربه لازم درباره موضوع مورد بررسی باشند تا بتوانند در مصاحبه به پرسش‌ها پاسخ دهند، یا در مشاهده، کنش‌های مورد نظر را ایفا کنند. باید توانایی تامل و فصل‌بندی، زمان برای پاسخ دادن به پرسش‌ها و آمادگی برای مشارکت در مطالعه را داشته باشند" (فلیک، ترجمه جلیلی، ۱۳۸۸).

ابزار گردآوری داده‌ها: مصاحبه نیمه ساخت یافته: برنامه درسی مسئله محور و جایگاه آن در دوره پیش دبستانی به شیوه‌های متعددی در گروه‌های مورد بررسی در هر جامعه‌ای درک، تفسیر و تعریف می‌شود. طبق رویکرد بازنمایی اجتماعی، این معانی از تجارب روزمره و تعاملات اجتماعی به وجود می‌آیند. در این پژوهش برای دستیابی به این معنا، پرسش‌های مربوط به درک، مفهوم سازی و احساس نسبت به دوره پیش دبستانی، جایگاه مسئله محوری، ویژگی‌های برنامه درسی مسئله محور مورد سؤال قرار گرفته‌اند. همچنین سؤالات باز در رابطه با معنا، دلایل، نتایج و ویژگی‌ها و عناصر برنامه درسی مسئله محور پرسیده شده است و برای این منظور از مصاحبه‌های نیمه ساخت یافته بهره برده‌ایم. راهنمای مصاحبه شامل موارد زیر می‌باشد:

• سؤالات مصاحبه

• ترتیب و توالی پرسیدن سؤالات

• تهیه راهنما برای آنچه مصاحبه‌گر در ابتدا و انتهای مصاحبه باید بگوید (گال و همکاران، ترجمه نصر و همکاران (۱۳۸۶)).

بخش اول: سؤالات شناسایی

این بخش از سؤالات که در ابتدای مصاحبه مورد سؤال واقع شده است به منظور آشنا شدن با مصاحبه شونده تدوین شده‌اند.

• لطفاً در مورد مشخصات فردی و سابقه تحصیلی و کاری خودتان توضیح بفرمایید. چه مطلبی را قبل از شروع مصاحبه مایل هستید بگویید.

بخش دوم: مسئله محوری

در این دسته از سؤالات به ابعاد مسئله محوری به عنوان موضوع مورد مطالعه پرداخته شده و دیدگاه فرد مصاحبه شونده (جهان ادراکی وی) و تعاریف وی، موضوعات تحت

مطالعه و نیز روابط بین مفاهیم به کار رفته توسط مصاحبه شونده را معین می‌کنند. به این معنا، در این بخش پرسش‌های مربوط به معنای مصاحبه شونده از مسئله پژوهش ذکر می‌شود. این دسته از سؤالات عبارتند از:

- ۱- اهداف برنامه درسی مسأله محور در دوره پیش دبستانی از نظر شما چیست؟
- ۲- به نظر شما محتوای برنامه درسی مسأله محور در دوره پیش دبستانی چیست؟
- ۳- روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه مسأله محور در دوره پیش دبستانی چیست؟
- ۴- روش‌های ارزشیابی در برنامه‌های درسی مسأله محور در دوره پیش دبستانی چیست؟
- ۵- به نظر شما فضا و مکان مناسب در برنامه درسی مسأله محور در دوره پیش دبستانی چیست؟

۶- از نظر شما، نقش زمان در اجرای برنامه درسی مسأله محور دوره پیش دبستانی چیست؟ پس از این که مصاحبه‌ها به طور کامل و دقیق پیاده شد، برای تحلیل داده‌های آن، روش کد گذاری موضوعی به کار گرفته شد. استوری^۱ (۲۰۰۷) به نقل از بیانی (۱۳۹۴) گام‌های ذیل را در تحلیل اطلاعات پدیدارشناسی تفسیرگرا توصیه کرده است:

- ۱- خواندن یادداشت‌های اولیه
 - ۲- شناسایی موضوعات و نام گذاری آن‌ها
 - ۳- ربط دادن موضوعات به یکدیگر و شناسایی خوشه‌های موضوعی
 - ۴- تهیه یک جدول از موضوعات با قید نقل قول‌هایی از مشارکت کنندگان
- روش کدگذاری موضوعی روابط معناداری را که افراد مورد مطالعه در چارچوب موضوع تحقیق دارند، حفظ می‌کند؛ بنابراین در این روش تمامی موارد مطالعه موردی می‌شوند. نتیجه این کار سیستمی از مقوله‌ها است که برای تحلیل موارد منفرد از آن‌ها استفاده می‌شود. برای شرح و بسط این مقولات از کدگذاری باز استفاده می‌کنیم که در آن بر اساس آنچه فلیک در کتاب "درآمدی بر تحقیق کیفی" آورده است، داده‌ها و پدیده‌ها را در قالب مفاهیم در آورده، متن را جمله به جمله کدگذاری می‌کنیم و سپس این کدها را بر اساس پدیده‌های کشف شده در داده‌ها که مستقیماً به پرسش تحقیق مربوط می‌شود، دسته‌بندی می‌نماییم و در نهایت مقوله‌هایی که به این ترتیب به دست آمده، بسط می‌دهیم.

در نهایت در کدگذاری موضوعی، پس از اولین تحلیل موردی، مقوله‌ها و حوزه‌های موضوعی مربوط به موضوع را مجدداً کنترل کرده و در نتیجه این عمل یک ساختار

موضوعی حاصل می‌شود که مبنای تحلیل سایر موارد قرار می‌گیرد تا به این ترتیب امکان مقایسه آن‌ها با یکدیگر افزایش یابد.

با استفاده از نتایج مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته طی مرحله کدگذاری و نیز با الهام از ادبیات نظری و تجربی موضوع، عناصر برنامه درسی مسئله محور در ۱۲۵ مقوله دسته‌بندی شده است (اهداف: ۲۸ مقوله، محتوا: ۲۴ مقوله، روش‌های یاددهی- یادگیری: ۱۶ مقوله، ارزشیابی: ۱۳ مقوله، فضا و مکان: ۲۷ مقوله، زمان: ۱۷ مقوله).

در پدیدارشناسی، تفسیر داده‌ها می‌تواند هم‌زمان با گردآوری داده‌ها انجام شود و می‌تواند این دو کار به صورت در هم تنیده انجام شوند. در کل می‌توان گفت مقایسه دائم نظرات معلمان با یکدیگر و حساسیت نظری ناشی از پیشینه فصل دوم، عمده‌ترین راهبرد ساخت معنا در این پژوهش بوده است. محقق برای مقایسه نظرات معلمان علاوه بر پیاده کردن مکالمات و تبدیل آن‌ها به متن، در برخی مواقع بخش‌هایی از گفت و گوهای ضبط شده را نیز به کرات گوش کرده است. استماع چندین باره فایل‌های ضبط شده و صحبت‌های معلمان امکان مقایسه لحن کلام و چگونگی بیان نظرات آنان را نیز فراهم می‌آورد. به علاوه محقق برای آشکار کردن و باز کردن نظرات و گفت و گوهای معلمان دائماً در برابر آن‌ها سؤالاتی قرار می‌داد.

یافته‌ها

همانطور که گفته شد به منظور پاسخ به سوالات از روش پژوهش کیفی و مصاحبه نیمه ساختاریافته با متخصصان استفاده شد. جداول زیر نتایج کدهای شناسایی شده را نشان می‌دهد.

جدول ۱. دسته‌بندی کدهای شناسایی شده در قالب مقولات مربوط به اهداف برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی

مقولات	پاسخ مصاحبه‌شونده	کدهای مرتبط	صاحب‌نظران
توانمندی حل مسئله	در رابطه با اهداف برنامه درسی مسئله محور شاید بد نباشه گریزی داشته باشیم به بحث مسئله محور بودن برنامه درسی. برنامه درسی اگر بر اساس مسئله تنظیم بشه یا مبتنی بر	توانمندی در حل مسائل- توانمندی در مواجهه با مسائل- توانمندی در ارزیابی مسائل- توانایی حل مسئله- قدرت مواجهه با مسائل- تقویت حس	م، ۵م، ۷م، ۸م

مقولات	پاسخ مصاحبه‌شونده	کدهای مرتبط	صاحب‌نظران
	مسئله باشد یعنی محوریتش بر اساس مسائلی باشد که مرتبط با زندگی روزمره‌ی فراگیران یا دانش‌آموزان یا کودکان پیش از دبستان باشد می‌تونه تو دستیابی به قابلیت‌هایی مثل توانایی حل مسئله کمک کننده باشد. حس کنجکاوی هم در آن‌ها تقویت می‌شود یکی دیگر از اهدافی که می‌توان به آن اشاره کرد تقویت نظم و انضباط در دانش‌آموزان و برخورد منضبطانه با مسائل پیرامون است. این‌ها مجموعه‌ای از اهدافی است که در برنامه درسی مبتنی بر مسئله دنبال می‌شود.	برخورد با مسئله- آموختن راه‌های حل مسائل- شناخت مسئله- ارزیابی راه حل‌ها- انتخاب بهترین راه حل- اقدام به حل مسئله- مواجهه عملی کودک با مسائل مهم و مرتبط با زندگی خود- قدرت تشخیص و تفکیک مسائل	
تقویت روحیه پرسشگری و جست و جوگری	از نظر من اهداف برنامه درسی مسئله محور در دوره‌ی پیش از دبستان ایجاد فرصت‌های مناسب یادگیری برای رشد همه جانبه کودک است. کسب مهارت‌های پایه‌ای یادگیری- تفکر نقادانه و تفکر خلاقانه نیز حائز اهمیت است چرا که تا زمانی که این فرایند هدف‌گذاری نشود یادگیری مسئله‌مدار نیز مطرح نمی‌شود چون ابتدا باید ساختار و بنیان تفکر شکل گیرد تا قابلیت حل مسئله ایجاد شود.	تفکر پیرامون مسائل اطراف- جست و جوگری- کاوشگری- روحیه برخورد نقادانه با مسائل پیرامون- دستکاری کردن مسائل پیرامون- تقویت حس کنجکاوی- پرورش روحیه پرسشگری- تقویت مهارت آزمون و خطا و اکتشاف- تأمل در جهان طبیعت- تقویت بحث و گفت و گو- جست و جو کردن- شناخت پدیده‌های جهان هستی	م، ۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۶م، ۷م، ۹م
مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی	طبیعتاً زمانی که ما به دنبال تعیین اهداف هستیم باید گام‌هایی را طی کنیم یکی از این گام‌ها که قبل از تعیین اهداف مطرح می‌شود، نیازسنجی است. قبل از این که ما برنامه را طراحی کنیم و به دنبال اهداف قصد شده برویم باید نیازسنجی کنیم.	تقویت نظم و انضباط- برخورد منضبطانه با مسائل- بی‌تفاوت نبودن نسبت به مسائل پیرامون- مداومت بر انجام کارها- پشتکار	م، ۴م، ۵م، ۶م، ۱۰م

مقولات	پاسخ مصاحبه‌شونده	کدهای مرتبط	صاحب‌نظران
	<p>زمانی که نیاز سنجی می‌کنیم از کودک که طبیعتاً در جامعه ما در این گروه سنی هیچ پرسشی به عمل نمی‌آید و خود کودک جزء حلقه مفقوده ما محسوب می‌شود و همه افراد دست به دست هم‌دیگر می‌دهند تا برای کودک تصمیم‌گیری کنند و خود کودک و نیازهای او نادیده گرفته می‌شود من به شخصه زمانی از برنامه درسی مسئله محور در این دوره استقبال می‌کنم که عمیقاً برگرفته از نیازها، علایق و توانمندی‌های کودک باشد و جنبه تجویزی نداشته باشد.</p>		
تقویت روحیه نشاط و سرزندگی	<p>ببینید ما برای تنظیم اهداف برنامه درسی مسئله‌محور در دوره‌ی پیش از دبستان باید ابتدا به اهداف خود مفهوم مسئله‌محوری پی ببریم و بدانیم یک برنامه درسی مسئله محور اساساً به دنبال تحقق چه اهدافی است که بعد با توجه به ماهیت دوره پیش از دبستان با اندکی تلخیص آن را در این دوره به کار ببریم.</p>	<p>تقویت روحیه نشاط و سرزندگی - ایجاد انگیزه - دوری از انزوا و گوشه‌گیری - واداشتن کودکان به تکاپو و فعالیت - لمس شوق یادگیری - سرکوب هیجانات و احساسات منفی - تقویت اعتماد به نفس - کنترل عواطف و احساسات</p>	<p>م، ۱م، ۹م</p>
رشد همه جانبه (مهارت‌های عمومی)	<p>دوره‌ی پیش از دبستان یکی از مهم‌ترین دوره‌های زندگی هر فرد است چرا که در این دوره پایه‌ها و بنیان‌های دانش، پیش، نگرش و مهارت‌ها شکل می‌گیرد. به واقع آنچه که در دوره‌های بعدی یعنی آموزش ابتدایی و متوسطه برداشت می‌شود محصول بذری است که در دوره‌ی پیش از دبستان کاشته شده و به همین خاطر این دوره بسیار حائز اهمیت است.</p>	<p>ایجاد فرصت‌های مناسب یادگیری برای رشد همه جانبه کودک - کسب مهارت‌های پایه‌ای یادگیری - تقویت خودتنظیمی - تقویت روحیه مشارکت و همکاری - ابراز وجود - مشارکت، کار تیمی و گروهی - پرورش حواس چندگانه - وسعت دید و جزئی‌نگری - پرورش ظرفیت‌ها و قابلیت‌های درونی - انعطاف‌پذیری</p>	<p>م، ۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۶م، ۸م، ۹م، ۱۰م</p>

مقولات	پاسخ مصاحبه‌شونده	کدهای مرتبط	صاحب‌نظران
پرورش قوای ذهنی	برنامه درسی مسئله‌محور یک برنامه درسی است که در آن دانش‌آموز خودش مسئولیت یادگیری خود را می‌پذیرد و بخش اعظمی از فعالیت‌ها توسط خود دانش‌آموز انجام می‌شود و این برنامه درسی زمانی شروع می‌شود و انجام می‌پذیرد که فراگیران یا دانش‌آموزان با یک موقعیت چالش برانگیز و مبهمی مواجه شوند که نظم ذهنی آن‌ها را برهم بریزد و به دنبال خلق افکار و ایده‌هایی برای حل آن باشند.	تفکر نقادانه- تفکر خلاقانه- پرورش قوای ذهنی و فکری کودکان- ژرف‌اندیشی- بارش فکری- پرورش قوه تخیل و نوآوری- خلق افکار و ایده‌های متنوع- پرورش قوه استدلال و منطق- فکر کردن- خلق کردن- توانایی بازیابی اطلاعات- خلاق، پویا و متفکر بودن	۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۶م، ۷م، ۹م

با استفاده از نتایج مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته طی مرحله کدگذاری و نیز با الهام از ادبیات نظری و تجربی موضوع، کدهای شناسایی شده در ۶ مقوله دسته‌بندی شده است. همانگونه که در جدول ۱ ملاحظه می‌شود اهداف برنامه درسی مسئله‌محور در دوره پیش از دبستان عبارتند از: توانمندی حل مسئله، تقویت روحیه پرسشگری و جست و جوگری، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی، تقویت روحیه نشاط و سرزندگی، رشد همه جانبه (مهارت‌های عمومی)، پرورش قوای ذهنی

سوال دوم: محتوای برنامه درسی مسئله‌محور در دوره پیش از دبستان چیست؟

جدول ۲. دسته‌بندی کدهای شناسایی شده در قالب مقولات مربوط به محتوای برنامه درسی مسئله‌محور در دوره پیش دبستان

مقولات	پاسخ مصاحبه‌شونده	کدهای مرتبط	صاحب‌نظران
متعلقات جهان هستی (تربیت دینی و معنوی)	خب طبیعتاً با توجه به اینکه در زندگی روزمره دانش‌آموز مسائل مختلفی وجود دارد، حالا مسئله که می‌گیریم یعنی ناشناخته‌های زیادی وجود دارد، یکی از چیزهایی که می‌تواند مبنای تنظیم محتوا باشد، همین ناشناخته‌ها یا مجهولات زندگی پیرامون کودکان است. محیط پیرامون کودکان یک بستر بسیار مناسب و غنی است برای تنظیم	محیط پیرامون کودک- اشیای پیرامون کودک- مسائلی که در خلقت گیاهان و جانوران وجود دارد- حکمت‌های عالم هستی- آشنایی با گیاهان- شناخت جهان هستی اعم از خالق و مخلوق- آشنایی با میوه‌ها و رشد آن‌ها- جانوران و محل زندگی آن‌ها- تغذیه و رشد آن‌ها- انسان و	۱م، ۲م، ۳م، ۷م، ۹م

مقولات	پاسخ مصاحبه‌شونده	کدهای مرتبط	صاحب نظران
	تجربیات یادگیری و ما اگر واقعاً همین موارد رو در قالب مسئله مطرح کنیم، سوال مطرح کنیم، همین محتوا بسیار بسیار غنی خواهد بود و از جمله موارد دیگری که می‌تواند به عنوان محتوا باشد، اشیایی است که پیرامون کودک وجود دارد و با آن سر و کار دارد و کارهای روزمره‌ای که دانش‌آموز باید انجام دهد و فعالیت‌های روزمره‌ای که دانش‌آموز انجام می‌دهد را می‌توانیم در قالب مسئله مطرح کنیم و به عنوان یک محتوای غنی مدنظر قرار دهیم.	چگونگی پیدایش و خصوصیات آن- آشنایی با ائمه معصوم- مسائل دینی-	
فرهنگ و تمدن	خوشبختانه یکی از مزیت‌های دوره پیش از دبستان این است که متمرکز نیست. از این جهت به مزیتی بودن این قضیه تعبیر کردم که دست مربی باز است برای اینکه متناسب با شرایطی که دارد، موقعیت و منطقه‌ای که در آن قرار دارد و توانمندی‌ها و علایق کودک، محتوایی مناسب را انتخاب کند.	محتوای متناسب با بوم و منطقه- مبانی فرهنگی- آشنایی با بناهای تاریخی و جغرافیا- زبان مادری- فراگیری فرهنگ و آشنایی با تمدن- سرود- آشنایی با فرهنگ بومی مثل غذاها، لباس‌ها و جشن‌های محلی و منطقه‌ای- حقوق شهروندی	۲م، ۴م، ۶م، ۸م، ۷م، ۹م، ۱۰م
مهارت‌های زندگی	هر آنچه که در محیط پیرامون کودک قرار دارد که مسلماً برای کودک بحث برانگیز و کنجکاوانه است و دائماً سؤالاتی را برای او به وجود می‌آورد، می‌تواند در قالب محتوای برنامه درسی مسئله محور در این دوره مطرح شود، محتوا می‌تواند شناخت جهان هستی باشد، خالق هستی باشد، مخلوقات باشد که بیشتر جنبه دینی و معنوی پیدا می‌کند.	مهارت‌های زندگی- مهارت برقراری ارتباط با خود، دیگران و جهان طبیعت- ارتباط مؤثر بین فردی- مهارت کار با فناوری‌های جدید، رایانه، کامپیوتر- مهارت صحبت کردن- مهارت همزیستی با دیگران- مهارت فعالیت گروهی- مهارت ابراز خود- عادات مناسب غذا خوردن- رعایت قوانین و مقررات- عضویت در گروه- مهارت ارتباطی- مهارت نرم‌افزاری- خودمراقبتی و مهارت‌های جنسی- نحوه برخورد و ارتباط با همسالان خود، والدین	۴م، ۶م، ۷م، ۹م، ۱۰م

مقولات	پاسخ مصاحبه‌شونده	کدهای مرتبط	صاحب‌نظران
فعالیت‌های هنری	<p>در تنظیم محتوا برای برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش از دبستان باید به این نکته توجه کنیم که اساساً چه مباحثی برای کودکان اولاً نیاز است، دوماً لذت بخش است و سوماً قابل اجرا است. این سه اصل باید مورد توجه قرار گیرد. در رابطه با اصل اول که همان نیازمندی است باید با مراجعه به منابع مرتبط با نیازمندی‌های کودکان در دوره پیش از دبستان که اصولاً کتاب‌های روانشناسی است، ببینیم کودکان در این دوره با توجه به شرایط سنی و عقلی چه نیازهایی دارند و براساس همان محتوا را در قالب سؤال و مسئله تنظیم کنیم.</p>	<p>و مربیان- آشنایی با مشاغل گوناگون- مهارت حل مسئله</p>	<p>۳م، ۴م، ۵م، ۸م، ۱۰م</p>
مهارت‌های عددی	<p>کودک در دوره پیش از دبستان پرسشگر و کنجکاو است و دائماً سؤالاتی را مطرح می‌کند. همین سؤالات کودک می‌تواند محتوای برنامه درسی باشد. از دل سؤالات کودک می‌توان بحث‌هایی را بیرون کشید و همان تبدیل به پروژه می‌شود و ما هر روز با تعدادی از این سؤالات از جانب کودکان مواجه هستیم که اتفاقاً برخی از این سؤالات، سؤالات بنیادی است. محتوا در این دوره مکتوب و سندی و تنظیم شده نیست.</p>	<p>مهارت‌های عددی و محاسبه کردن- آشنایی با مقیاس‌های اندازه‌گیری مانند زیاد، زیاده‌ترین، کم، کم‌ترین، پر، خالی، کوتاه، بلند، سبک، سنگین، چاق، لاغر</p>	<p>۲م، ۶م، ۹م</p>

با استفاده از نتایج مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته طی مرحله کدگذاری و نیز با الهام از ادبیات نظری و تجربی موضوع، کدهای شناسایی شده در ۵ مقوله دسته‌بندی شده است. همانگونه که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود محتوای برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش

از دبستان عبارتند از: متعلقات جهان هستی (تربیت دینی و معنوی)، فرهنگ و تمدن، مهارت‌های زندگی، فعالیت‌های هنری، مهارت‌های عددی
سوال سوم: روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستان چیست؟

جدول ۳. دسته‌بندی کدهای شناسایی شده در قالب مقولات مربوط به روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی

مقولات	کدهای مرتبط	صاحب‌نظران
روش اکتشافی	جست و خیز کردن در طبیعت- غور در طبیعت و اشیاء پیرامون کودک- دست‌ورزی با اشیاء پیرامون- مشاهده	۱م، ۵م، ۷م
روش ترکیبی	روش تدریس ترکیبی یا تلفیقی- پرسش و پاسخ با کودکان- حل مسئله- ایفای نقش- بارش فکری- پروژه محوری- بحث و گفت و گو- مشاهده محیط- روش بازی- گردش علمی- اجرای نمایش- گفت و گوهای آزاد- قصه‌گویی- حرکات ریتمیک- تماشای فیلم و انیمیشن- مباحثه- روش واحد کار	۲م، ۳م، ۵م، ۶م، ۷م، ۹م

با استفاده از نتایج مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته طی مرحله کدگذاری و نیز با الهام از ادبیات نظری و تجربی موضوع، کدهای شناسایی شده در ۲ مقوله دسته‌بندی شده است. همانگونه که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش از دبستان عبارتند از: روش اکتشافی، روش ترکیبی
سوال چهارم: روش‌های ارزشیابی در برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش از دبستان چیست؟

جدول ۴. دسته‌بندی کدهای شناسایی شده در قالب مقولات مربوط به روش‌های ارزشیابی در برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی

مقولات	کدهای مرتبط	صاحب‌نظران
روش غیرمستقیم و موقعیتی	ارزشیابی غیرمستقیم از طریق مشاهده فعالیت‌های کودک- فهم رشد فعلی کودک- مشاهده رفتار کودک حین بازی- ثبت فعالیت‌های کودکان در محیط طبیعی یادگیری	۲م، ۳م، ۴م، ۶م، ۷م، ۸م
تهیه چک لیست مهارتی	ارزشیابی مبتنی بر توانایی‌ها و قابلیت‌های منحصر به فرد هر کودک- مبتنی بر اصل تفاوت‌های فردی- چک لیست مهارت‌ها و کدگذاری- ارزشیابی توصیفی- تهیه برگه ارزیابی و ارائه برگه ارزیابی به والدین- طراحی پرسشنامه‌ای متشکل از حیطه‌های شناختی، عاطفی، اجتماعی و جسمانی	۱م، ۳م، ۶م، ۹م، ۱۰م

مقولات	کدهای مرتبط	صاحب‌نظران
ارزشیابی تکوینی	پوشه کار- ارزشیابی تکوینی- دریافت گزارش فعالیت کودکان از والدین- برگزاری جلسات پرسش و پاسخ با کودکان- نظرسنجی از والدین در مورد فعالیت‌های کودک- ارزشیابی مبتنی بر پروژه و عملی	۵م، ۲م

با استفاده از نتایج مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته طی مرحله کدگذاری و نیز با الهام از ادبیات نظری و تجربی موضوع، کدهای شناسایی شده در ۳ مقوله دسته‌بندی شده است. همانگونه که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود روش‌های ارزشیابی در برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش از دبستان عبارتند از: روش غیرمستقیم و موقعیتی، تهیه چک لیست مهارتی، ارزشیابی تکوینی

سوال پنجم: فضا و مکان مناسب در برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش از دبستان چگونه است؟

جدول ۵. دسته‌بندی کدهای شناسایی شده در قالب مقولات مربوط به فضا و مکان مناسب در برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی

مقولات	کدهای مرتبط	صاحب‌نظران
جذابیت مکان	شادابی و نشاط- استفاده از تنوع رنگ‌ها- دل‌انگیز باشد- استفاده از گل و گیاه و دست ساخته‌های خود کودک- جذاب و نسبتاً وسیع- نور کافی داشته باشد- تهویه مناسب- آرام و دلپذیر باشد- روشنایی کافی داشته باشد- استفاده از رنگ‌های شاد و گرم برای رنگ‌آمیزی مکان- دیوارها با نقاشی‌های کودکانه تزئین شده باشد- دمای کلاس تنظیم شده باشد	۱م، ۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۷م، ۸م
ایمنی مکان	راحت باشد- آسایش- فضا مخاطره‌ای برای کودک نداشته باشد- پنجره‌ها حفاظ داشته باشند- پله‌های نامناسب نداشته باشد- فرسوده نبودن امکانات و تجهیزات- کلید و پریز مجهز به درپوش باشد- صندلی متناسب با قد کودک باشد	۱م، ۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۷م، ۸م
موقعیت مکانی	قابل دسترس بودن فضاها و مکان‌ها- در دسترس بودن سرویس‌های بهداشتی، کلاس‌ها، غذاخوری- دوری از محیط‌های دلهره‌آور و استرس‌زا یا شلوغ و پر سر و صدا- ترتیب قرارگرفتن پنجره‌ها، توری‌ها و درب ورودی- در سطح باشد و در ارتفاع نباشد- دسترسی به آن راحت باشد- در محیط بیرونی و در بین گیاهان باشد- فضای باز- طبقه همکف باشد- مسکونی یا آپارتمانی نباشد	۱م، ۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۶م، ۷م، ۸م
مجهز بودن مکان	وسایل و امکانات کافی وجود داشته باشد- ظروف آشپزخانه و وسایل و امکانات بازی مثل تاب، سرسره و الاکلنگ- وسایل بازی به اندازه کافی وجود داشته باشد- فضای سبز برای گردش و شناخت پدیده‌ها- سرویس بهداشتی	۱م، ۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۶م، ۷م، ۸م، ۹م، ۱۰م

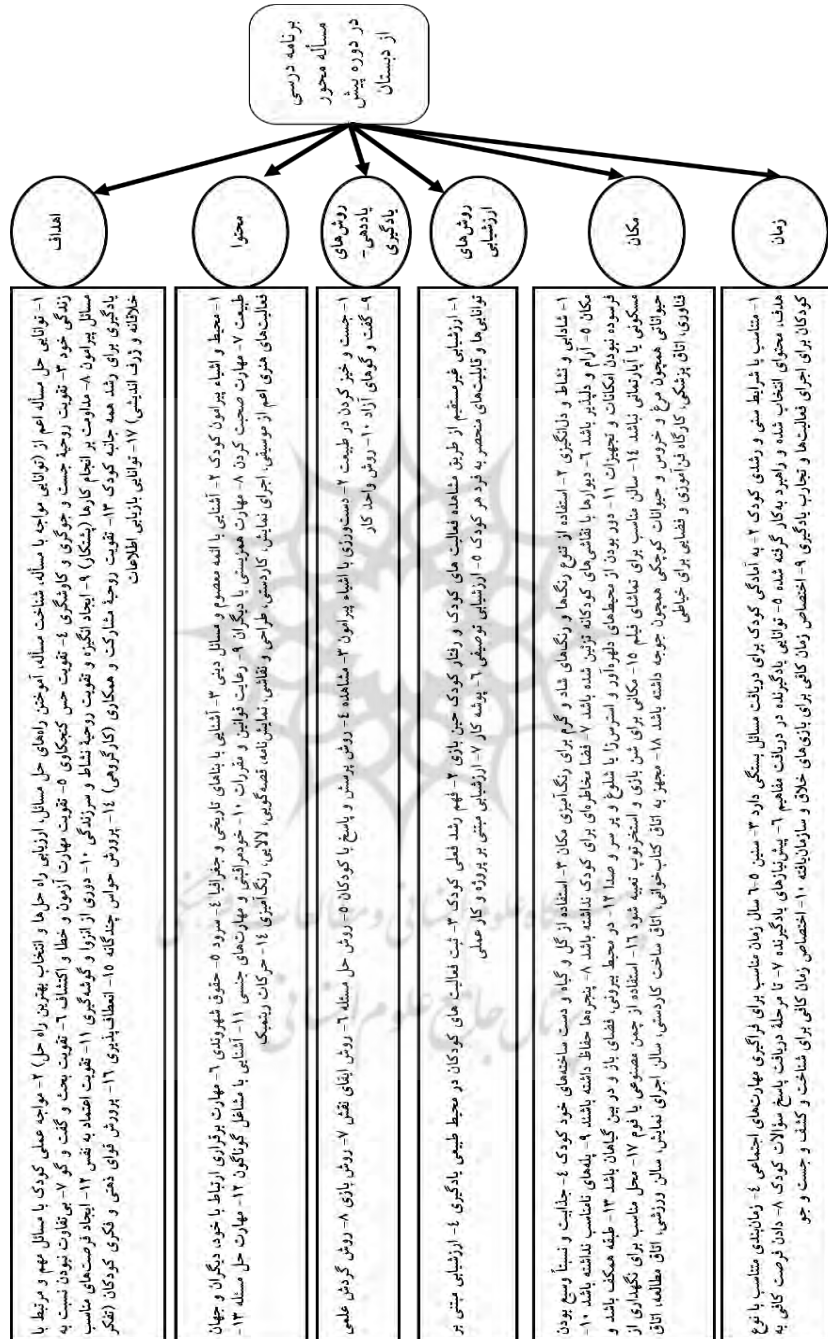
مقولات	کدهای مرتبط	صاحب نظران
	به تعداد کافی - فضای باز به تعداد کافی - فضای سبز (مدارس طبیعت) - سالن مناسب برای تماشای فیلم - مکانی برای شن بازی و استخر توپ تعبیه شود - استفاده از چمن مصنوعی یا فوم - مجهز به یک باغچه برای کاشت نهال توسط کودک - محل مناسب برای نگهداری از حیواناتی همچون مرغ و خروس و حیوانات کوچکی همچون جوجه - اتاق کتابخوانی - ساخت کاردستی - اجرای نمایش - سالن ورزشی - اتاق مطالعه - اتاق فناوری - اتاق پزشکی - کارگاه فن آموزی - فضایی برای خیاطی - قراردادن درختان مصنوعی	

با استفاده از نتایج مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته طی مرحله کدگذاری و نیز با الهام از ادبیات نظری و تجربی موضوع، کدهای شناسایی شده در ۴ مقوله دسته‌بندی شده است. همانگونه که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود فضا و مکان مناسب در برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش از دبستان عبارتند از: جذابیت مکان، ایمنی مکان، موقعیت مکانی، مجهز بودن مکان.

بحث و نتیجه گیری

منطبق با مبانی نظری و پیشینه تجربی حمایت کننده از مفروضات پژوهش که در مقدمه آمده است، برنامه‌های درسی باید به گونه‌ای طراحی و اجرا شوند که موجبات رشد و تقویت مهارت‌های ذهنی را فراهم نموده و کودکان ۴ تا ۶ سال را برای برخورد مناسب با مسائل و موضوعات جدید آماده سازند. پژوهش حاضر همسو با این مفروضه و همسو با تحقیقات شکوهی یکتا و همکاران ۱۳۹۵، عالی ۱۳۹۷، فیروزی و همکاران ۱۳۹۷، ابراهیم پور، نادری و سیف نراقی ۱۳۹۷، بابایی ۱۳۹۳، دل انگیزان و همکاران ۱۳۹۲، انگانگ و همکاران ۲۰۱۴، رینولدز و هانکوک ۲۰۱۰، با هدف طراحی الگوی برنامه درسی مساله محور انجام شده است و نشان داد که در عنصر اهداف (۱۷ مؤلفه)، در عنصر محتوا (۱۴ مؤلفه)، در عنصر روش‌های یاددهی - یادگیری (۱۰ مؤلفه)، در عنصر روش‌های ارزشیابی (۷ مؤلفه)، در عنصر مکان (۱۸ مؤلفه) و در عنصر زمان نیز (۱۰ مؤلفه) به عنوان مهم‌ترین عناصر و مؤلفه‌های الگوی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش از دبستان محسوب می‌شوند. در ادامه الگوی نهایی به دست آمده نشان داده شده است.

الگوی نهایی ابعاد و مؤلفه‌های برنامه درسی مسأله محور در دوره پیش از دبستان

منابع

- احمدزاده، سارا. صالحی، کیوان (۲۰۱۶). تحلیل جایگاه پرورش مهارت های زندگی در برنامه درسی دوره پیش دبستان ایران: مطالعه مبتنی بر رویکردهای چندگانه. کنفرانس بین المللی هزاره سوم علوم انسانی.
- آقازاده، محرم (۱۳۹۵). راهنمای روش های نوین تدریس: بر پایه پژوهش های مغزمحوری، ساخت گرای، یادگیری از طریق همیاری، فراشناخت و ... چاپ دهم، تهران: نشر آبیژ.
- ابراهیم پور کومله، سمیرا. نادری، عزت الله. سیف نراقی، مریم (۱۳۹۷). شناسایی و بررسی ویژگی های مطلوب عناصر برنامه ی درسی برای نیل به پرورش مهارت های حل مسئله در درس مطالعات اجتماعی برای دوره ابتدایی تحصیلی. دانشگاه فرهنگیان. دو فصلنامه علمی-پژوهشی- مطالعات آموزشی و آموزشگاهی. سال ۶. شماره ۱۶.
- برقی، عیسی. ملکی، حسن. عباس پور، عباس. زارعی زوارکی، اسماعیل. سراجی، فرهاد (۱۳۹۳). طراحی و اعتباریابی الگوی مطلوب برنامه درسی مسئله محور در دانشگاه های الکترونیکی، مطالعه ترکیبی. دوماهنامه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی. دوره ۷. شماره ۱.
- بابایی، شهلا و اسلام پناه، مریم (۱۳۹۳). بررسی نقش آموزش مبتنی بر بازی های هدایت شده (فردی و گروهی) بر خلاقیت کودکان پیش دبستانی است. نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان شناسی، مرودشت.
- بیانی، علی اصغر؛ رنجبر، منصور؛ بیانی، علی (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین توانایی حل مسئله اجتماعی با افسردگی و هراس اجتماعی در دانشجویان. مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران، دوره ۲۲، شماره ۹۴، صص ۹۱-۹۹.
- تورانی، حیدر و آقازاده، محرم (۱۳۸۵). یادگیری مسئله محور و چگونگی کاربرد آن در کلاس درس دوره تحصیلی ابتدایی، همایش نوآوری در برنامه های درسی دوره ابتدایی، شیراز. حبیبی آذر، افسانه، طالبی، بهنام (۱۳۹۴). اثربخشی رویکرد حل مسئله در آموزش درس کارورزی بر ارتقای صلاحیت های حرفه ای دانشجو معلمان. مطالعات آموزشی و آموزشگاهی (۲) ۶۱-۳۹؛ ۷
- دل انگیزان، س.، و سپه پناه، م.، و فرشادیان، م (۱۳۹۲). مزایا و معایب رویکرد یادگیری مسئله محور در مقایسه با برنامه های درسی سنتی از دیدگاه مربیان مراکز فنی و حرفه ای استان کرمانشاه. مهارت آموزی، ۱(۴)، ۵۷-۷۱.

سلطانی آذغان، محمد و اوبالاسی، آناهیتا. (۱۳۸۴). تأثیر آموزش به روش رجیو امیلیا بر خلاقیت کودکان پیش دبستانی شهر تبریز، دومین کنفرانس بین‌المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی.

سیف، علی اکبر (۱۳۹۵). روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش، ویرایش هفتم، چاپ یازدهم، تهران، نشر دوران.

عالی، آمنه، خرمی، علی. اسلامی، سهیلا (۱۳۹۷) چه موقع یادگیری مسئله محور اثربخش تر است: یک فراتحلیل. رویکردهای نوین آموزشی. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان. سال ۱۳. شماره ۲. شماره ۲۸. ص ۷۷-۹۴.

فیروزی، محمدرضا. امانی، معصومه. و جورکش، فاطمه. (۱۳۹۷). بررسی اثربخشی الگوی مسئله محوری دیوید مریل در آموزش روش تحقیق در مامایی. مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد، ۱۳(۱)، ۲-۱۵.

قاضی اردکانی، راحله؛ ملکی، حسن؛ صادقی، علیرضا؛ درتاج، فریبرز (۱۳۹۶). طراحی الگوی برنامه درسی پژوهش محوری در مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی برای پرورش تفکر و خلاقیت در دانشآموزان. فصلنامه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۷(۳)، ۶۳-۱۰۶.

کرمی، مرتضی. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر کاربست برنامه درسی مسئله محور در آموزش تخصصی اپراتورهای تولید صنعت خودروسازی. مطالعات برنامه درسی، ۵(۱۹)، ۸۹-۱۱۳.

محمودی، فیروز (۱۳۹۱). طراحی الگوی برنامه درسی مبتنی بر مسئله در دوره کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی و اعتبارسنجی و امکانسنجی آن در آموزش عالی ایران. رساله دکتری برنامه درسی دانشگاه تربیت مدرس.

مفیدی، فرخنده (۱۳۹۳). مبانی آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان. تهران: سمت. مکی‌تاش، رابرت و جرت، دنیس (۱۳۸۵). آموزش حل مسئله ریاضی: تحقق یک چشم‌انداز، مروری بر ادبیات تحقیق. ترجمه زهرا گیلک و زهرا گویا، مجله آموزش ریاضی، ۲۴(۲)، ۴-۲۱.

ملکی، حسن (۱۳۸۹). تدریس در کودکان. تهران: آبیژ واحدی، مهدی، قلناش، عباس و چرخ آبی، پریسا (۱۳۹۸). تأثیر آموزش مفاهیم علوم به شیوه قصه‌گویی بر مهارت‌های اجتماعی و هوش کلامی نوآموزان دوزبانه دوره پیش دبستانی. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی. ۱۰(۵۱)، ۱۵-۵۵.

References

Aknoğlu, O. & Tandoğan, R. (2007). The Effects of Problem-Based Active Learning in Science Education on Students' Academic Achievement, Attitude and

- Concept Learning, Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education, 3(1), 71-81
- Capon, N., & Kuhn, D. (2004). What's so good about problem-based learning? *Cognitive Instruction*, 22(1), 61–79.
- Fusaro, M., & Smith, M. C. (2018). Preschoolers' inquisitiveness and science-relevant problem solving. *Early Childhood Research Quarterly*, 42, 119-127. doi:10.1016/j.ecresq.2017.09.002
- Hitz, R. D. (2005). Educational perspective. *Journal of the college of education*, 38 (1).
- Kanet, J., & Barut, M. (2003). Problem-based learning for production and operations management. *Decision Sciences Journal of Innovative Education*, 1, 99–118.
- Kurtela, Z & Jelavic, V. (2003). Model for the Main Engine Problem Based Training for Marine Engineering Students. International Conference on Engineering Education, Valencia, Spain.
- Krogh, sl, slentz. k. (2011). *Eerly xhidhood education yesterday. tomrrow.published the uk*, Cambridge university.
- Moore, K. D. (2009). *Effective instructional strategies from theory to practice*. US: SAGE publications.
- Mishra, R. C. (2007). *Teaching styles*. New Delhi: APH.
- Merrill DM. A Task-Centered Instructional Strategy. *Journal of research on Technology in Education*, 2007, 40(1): 5- 22.
- MacMath, Sh., & et al. (2009). Problem-based learning in mathematics a tool for developing students' conceptual knowledge. Ontario Institute for Studies in Education of the University of Toronto.
- Pennell, M& Miles, L. (2009). "It Actually made me think": Problem-based Learning in the Business Communications Classroom, *Business Communication Quarterly*, 72(4): 377-394.
- Roskos,k.tabors, p. o. Lenlart, L. A. (2009). oral Language and early literacy inpreschool. talking Reading and Writing internaital Reading Association.
- Shure, M.B. (1993). I can problem solve (ICPS): Interpersonal cognitive problem solving for young children. Special issue. Enhancing young children" s lives. *Early Child Development and Care*, 96, 49-64.
- Van Gog, T., Kester, L, & Paas, F. (2011). Effects of worked examples, example-problem, and problem-example pairson novices learning. *Contemporary Education Psychology*, 36, 212–218..
- Yew, E. H. J, Schmidt, H. G. (2009). Evidence for constructive, self-regulatory, and collaborative processes in problem-based learning. *Advances in Health Science Education*, 14(2), 251–273.
- Yavuz, G.; Arslan, C.& Gulten, D.C. (2010). The perceived problem solving skills of primary mathematics and primary social sciences prospective teachers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2: 1630–1635 (Available online at www.sciencedirect.com)

استناد به این مقاله: میرعرب رضی، حلیمه، شریعت نیا، کاظم، فکوری حاجی یار، حسین و بیانی، علی اصغر. (۱۴۰۰). طراحی الگوی برنامه درسی مساله محور در دوره پیش دبستانی. *فصلنامه روان شناسی تربیتی*، ۱۷(۶۲)، ۷-۳۰. doi: 10.22054/jep.2022.64275.3506

Educational Psychology is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.